

The Teaching of History as a Context for Citizenship Education:
An Analysis of Challenges and Proposed Solutions

Abbas Poursalim^{*1}, Samad Rahmati², Ali Azizian³

1 .Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

2 .Department of Psychology and Counselling, Farhangian University, Tehran, Iran.

3 .Department of History Education, Farhangian University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Keywords:

. History Teaching

. Citizenship

Education

. Challenges

. Solutions

1 .

Corresponding
author

a.poursalim@cfu.ac.ir

Background and Objectives: Citizenship education, as one of the primary objectives of educational systems, necessitates the development of critical thinking skills, social interaction, and awareness of global rights and values. History, as a branch of the humanities, holds significant potential for this purpose, as it enables students to examine past experiences, comprehend social, political, and cultural structures, and enhance their critical thinking abilities. This study aims to explore the challenges and possible solutions for effectively integrating citizenship education into history teaching.

Methods: The research employs a qualitative methodology based on a review of library and archival sources. **Findings:** The findings indicate several challenges, including a lack of emphasis on critical thinking, the dominance of homogenizing national narratives, political and cultural influences, weaknesses in curriculum design, a shortage of educational resources and materials, deficiencies in teacher training, and the absence of a theoretical framework for global citizenship. To address these challenges, the study proposes solutions such as fostering historical and critical thinking, designing curricula with an emphasis on human rights and global values, strengthening teacher training, incorporating technology and multimedia resources, utilizing integrative approaches, and encouraging active student engagement. **Conclusion:** Ultimately, this paper underscores the necessity of revising the objectives, content, and methods of history education while fostering collaboration among educational institutions, teachers, families, and policymakers. By doing so, history education can transition from a peripheral subject to a central component of citizenship education.

ISSN (Online):

DOI:10.48310/RHE.2026.21389.1183

Received: 1403-10-15 Reviewed: 1404-1-28 Accepted: 1404-2-20 PP: 1-17

Citation (APA): Poursalim, A., Rahmati, S., & Azizian, A. (2026). Citizenship Education in the Context of History Teaching: Challenges and Proposed Solutions. *The Journal of Theory and Practice in Teachers Education*, 6(1), 1-17. <https://doi.org/10.48310/rhe.2026.21389.1183>

آموزش تاریخ به مثابه بستر تربیت شهروندی: تحلیل چالش‌ها و ارائه

راهکارها

عباس پورسلیم*^۱، صمد رحمتی^۲، علی عزیزیان^۳

۱. استادیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. استادیار گروه آموزش روان‌شناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه آموزش تاریخ، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: تربیت شهروندی به‌عنوان یکی از اهداف اصلی نظام‌های آموزشی، نیازمند توسعه مهارت‌های انتقادی، تعامل اجتماعی، و آگاهی از حقوق و ارزش‌های جهانی است. تاریخ به‌عنوان یکی از رشته‌های علوم انسانی، پتانسیل قابل توجهی برای این هدف دارد؛ زیرا با بررسی تجربیات گذشته، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را درک کرده و تفکر انتقادی خود را توسعه دهند. در این جهت پژوهش حاضر با هدف بررسی چالش‌ها و راهکارهای ممکن برای تلفیق مؤثر تربیت شهروندی در آموزش تاریخ صورت گرفته است. **روش:** روش پژوهش کیفی و مبتنی بر تحلیل اسناد کتابخانه‌ای بود. **یافته‌ها:** یافته‌های پژوهش حاکی از وجود چالش‌ها شامل عدم تأکید بر تفکر انتقادی، سلطه روایت‌های ملی یکپارچه‌ساز، تأثیرات سیاسی و فرهنگی، ضعف در طراحی برنامه درسی، کمبود منابع و تجهیزات آموزشی، نقص در تربیت معلم و فقدان چارچوب نظری برای شهروندی جهانی است. در ادامه، راهکارهایی برای غلبه بر این چالش‌ها ارائه شد. این راهکارها شامل توسعه تفکر تاریخی و انتقادی، طراحی برنامه درسی با تأکید بر حقوق بشر و ارزش‌های جهانی، تقویت تربیت معلم، استفاده از فناوری و منابع چندرسانه‌ای، استفاده از رویکردهای تلفیقی و تشویق به تعامل فعال دانش‌آموزان است. **نتیجه‌گیری:** در نهایت، این مقاله تأکید می‌کند که بازنگری در اهداف، محتوا، و روش‌های آموزش تاریخ، به همراه همکاری بین نهادهای آموزشی، معلمان، خانواده‌ها، و سیاست‌گذاران، ضرورتی است که موجب می‌شود آموزش تاریخ از حاشیه به مرکز فرایند تربیت شهروندی منتقل شود.

واژه‌های کلیدی:

آموزش تاریخ.

تربیت شهروندی.

چالش‌ها.

راهکارها.

۱. نویسنده مسئول

a.poursalim@cfu.
ac.ir[✉]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳-۱۰-۱۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴-۰۱-۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴-۰۲-۲۰

شماره صفحات: ۱۷-۱

مقدمه

تعلیم و تربیت امری ضروری در راستای تغییر چشم‌اندازهای اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جهان به شمار می‌رود. علاوه بر یادگیری سواد پایه و مهارت‌های ریاضیاتی، دانش‌آموزان باید فرصت‌هایی را در جهت بهبود زندگی خود و کمک به جامعه در اختیار داشته باشند (Bennett et al, 2016). نظام تربیتی می‌کوشد افرادی تربیت کند که به عنوان عضو مفید و مطلوب جامعه، از ابعاد مختلف فکری، علمی، اخلاقی، مذهبی، عاطفی، اجتماعی، سیاسی و شهروندی و به بیان ساده‌تر به صورت همه جانبه رشد یافته باشند.

اجتماعی کردن صحیح کودکان و آموزش مهارت‌های لازم به آنان، همواره یکی از هدف‌های عالی نظام تعلیم و تربیت به شمار می‌آید، زیرا رشد و اعتلای اجتماعی در سایه اجتماعی شدن به دست می‌آید و موجب سازگاری و ایجاد ارتباط سالم و صحیح کودکان و نوجوانان به اطرافیان می‌شود. در این ارتباط فراگیران مهارت‌های تحقیق، ارتباطات، مشارکت و عمل مسئولانه را از طریق یادگیری در کلاس درس و فعالیت‌هایی که در مدارس صورت می‌گیرد، را فرا می‌گیرند (Collins, 2008). بنابراین تربیت شهروندی که به نوعی تربیت اجتماعی است، از اهمیت زیادی برخوردار می‌شود.

شهروندی یکی از کهن‌ترین مفاهیمی است که از قبل وجود داشته؛ اگرچه محتوای آن دائماً در حال تغییر است. همچنین شهروندی کلمه‌ای عمومی و پرکاربرد است که نه تنها در محافل دانشگاهی، بلکه در گفتمان‌های سیاسی و در زندگی روزمره نیز کاربرد دارد. به نظر می‌رسد با وجود کاربردهای فراوان این واژه، هنوز در ارتباط با مفهوم آن ابهام وجود داشته باشد و بر سر تعریف واحدی از آن توافق وجود نداشته باشد (Howard, 2006). در این ارتباط مفهوم شهروندی را می‌توان جزء مفاهیم جدیدی دانست که با زندگی برخاسته از تجدد و توانایی‌های انسان و چگونگی شرکت دادن و سهم کردن او در وضعیت و سرنوشت حیات فردی و اجتماعی متأثر است. شهروندی اشاره به زندگی روزمره، فعالیت‌های فردی و کسب و کار افراد اجتماع و همچنین فعالیت‌های اجتماعی آن‌ها با عضویت در یک دولت - ملت دارد و به طور کلی مجموعه‌ای از رفتار و اعمال مسئولانه افراد است (Carlson & Kanci, 2016).

شهروندی شامل اقدامات مردم در راستای حل مسائل و دغدغه‌های مشترک جهت حفظ فرهنگ دموکراتیک و بهبود جامعه است. برای رسیدن به این هدف، تربیت شهروندی به آموزش دانش و فهم سیاست، قانون و اقتصاد و مهارت‌های لازم جهت مشارکت مؤثر و مسئولانه در زندگی عمومی و دموکراتیک می‌پردازد. از طریق تربیت شهروندی، دانش‌آموزان می‌توانند به این موارد دست یابند: ۱. شناخت دموکراسی، عدالت و نابرابری و نحوه حکومت بر

مردم ۲. یادگیری در راستای انجام کار مشارکتی و ایجاد راه حل‌ها برای مقابله با چالش‌های پیش روی جوامع ۳. توسعه سواد سیاسی در راستای مشارکت مثبت در جامعه به عنوان شهروندان مسئول (Sim et al, 2017). بنابراین تربیت شهروندی نه فقط به سطح سیاسی، بلکه به سایر سطوح فرهنگی و اجتماعی و بین فردی نیز مربوط است؛ و البته در بعد سیاسی بر مشارکت فعال و یکپارچگی اجتماعی تأکید دارد. در علوم اجتماعی پویایی سیاسی معمولاً با دموکراسی توصیف می‌شود. بنا به نظر دیوئی، دموکراسی به عنوان "یک راه زندگی" تعریف می‌شود؛ و آن راهی است برای زندگی با هم در جهت پل زدن به اختلاف نظرها و محافظت از اقلیت‌ها (Veugelaers, 2011).

به زعم گیل‌چریست (Gilchrist) اهداف تربیت شهروندی شامل مواردی چون توجه ویژه به خود، دیگران و نیازهایشان، توسعه‌ی مهارت‌های زندگی و توانمندسازی فراگیران به منظور مشارکت مؤثر و سالم در جامعه، شناسایی، بررسی و ارزشیابی ارزش‌های اثرگذار بر جامعه، افزایش مسئولیت‌پذیری در زندگی، درک ارزش‌های اخلاقی مانند صداقت، آزادی عدالت، انصاف و توجه به دیگران، توسعه‌ی اعتقادات، نگرش‌ها، ارزش‌های اخلاقی و تمرین آن‌ها از طریق بررسی شخصی، کشف و ارزیابی انتقادی، توسعه‌ی درک فراگیران از گروه‌بندی‌های اجتماعی، نیازهای اجتماعی و چگونگی برآورده شدن آن‌ها، قوانین اجتماعی حقوق و مسئولیت‌ها، تصمیم‌گیری در جامعه، ساختارها و سازمان‌های اقتصادی، عملکرد مؤثر و مطمئن در تغییر دادن دنیای کار و بازارهای انعطاف‌پذیر نیروی کار آینده است (Akhtar, 2008).

به طور کلی، آموزه‌های شهروندی از ارکان اساسی زندگی اجتماعی و فرهنگی انسان در جامعه‌ی کنونی است. تربیت شهروندی در یک جامعه باعث می‌شود که همه‌ی اعضای جامعه از حس شهروندی مثبتی با هویت ملی برخوردار شوند و ضمن برخورداری از احترام ملی، از حقوق مشخص اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی برخوردار باشند. در واقع تربیت شهروندی در یک جامعه باعث می‌شود که سه عنصر اصلی شهروندی شامل: نظام حقوقی، حس عضویت ملی و حس تعلق و وابستگی اجتماعی، در وضعیت ارتباطات بین‌فرهنگی هر جامعه‌ای اثرگذار باشد (Patterson et al, 2012).

در این راستا، نظام‌های آموزشی به عنوان کانون اصلی تربیت شهروندی، موظف‌اند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های رشته‌های علمی، به ویژه علوم انسانی، بسترهای لازم را فراهم کنند. یکی از مهم‌ترین رشته‌ها در علوم انسانی، رشته آموزش تاریخ است. بر این اساس، نقش آموزش، به‌ویژه آموزش تاریخ، بسیار حیاتی است. تاریخ به‌عنوان یکی از ابزارهای کلیدی در

تربیت شهروندی، قادر است با بررسی رویدادها و تجربه‌های گذشته، دانش‌آموزان را به درک بهتر ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی کمک کند. آموزش تاریخ می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا تفکر انتقادی خود را درباره وضعیت فعلی جامعه توسعه دهند و از تاریخ به‌عنوان یک منبع برای یادگیری درس‌های ارزشمند استفاده کنند (Seixas & Morton, 2017). از طرف دیگر، تاریخ به‌عنوان یک زمینه برای آموزش ارزش‌های اخلاقی و انسانی، ازجمله بردباری، انصاف و تحمل، عمل می‌کند که تمام این عوامل نقش مهمی در تربیت شهروندی دارند.

بنابراین آموزش تاریخ به عنوان یکی از ارکان اصلی علوم انسانی، باید نقشی حیاتی در تربیت شهروندانی آگاه، مسئول، و فعال را ایفا کند. چرا که تاریخ به دانش‌آموزان می‌آموزد که چگونه رویدادها را در بستر علی - معلولی تحلیل کنند و از طریق بررسی اسناد و شواهد، به نقد روایت‌های غالب بپردازند. این مهارت، پایه‌ای اساسی برای مشارکت در فرایندهای دموکراتیک و تصمیم‌گیری‌های جمعی است (Wineburg & McGrew, 2016). آموزش تاریخ، حس تعلق به جامعه ملی و در عین حال آگاهی از پیوندهای جهانی را تقویت می‌کند. مطالعه تاریخ مشترک (مانند مبارزات استقلال‌طلبانه) به شکل‌گیری هویت ملی کمک می‌کند، در حالی که آموزش تاریخ جهانی، دانش‌آموزان را برای درک مسائل فرامرزی مانند تغییرات اقلیمی آماده می‌سازد (Carretero, 2017). بررسی تاریخ گروه‌های حاشیه‌نشین (مانند زنان، اقلیت‌های قومی، و مهاجران) دانش‌آموزان را با مفاهیم نابرابری و تبعیض آشنا می‌کند و آنان را به سوی احترام به حقوق بشر و تنوع فرهنگی سوق می‌دهد (Banks, 2017). تاریخ به عنوان «آینه گذشته» ابزاری برای درک ریشه‌های مسائل امروز (مانند نژادپرستی، جنگ، یا بحران‌های زیست‌محیطی) است. این درک، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا راهکارهای مبتنی بر تجربیات تاریخی طراحی کنند (Breakstone et al, 2021).

در عصر انفجار اطلاعات، آموزش روش‌های ارزیابی منابع تاریخی (مانند تشخیص اسناد جعلی)، دانش‌آموزان را به شهروندانی نقاد تبدیل می‌کند که می‌توانند در فضای مجازی مسئولانه عمل کنند (Wineburg & McGrew, 2016). مطالعه جنبش‌های اجتماعی موفق (مانند مبارزات حقوق مدنی در آمریکا)، الهام‌بخش دانش‌آموزان برای مشارکت در فعالیت‌های مدنی و دفاع از ارزش‌های دموکراتیک است (Epstein, 2009). درک شرایط انسان‌ها در دوره‌های مختلف تاریخی (مانند قربانیان جنگ یا استعمار)، حس همدلی و تعهد اخلاقی نسبت به رفاه جامعه را تقویت می‌کند (Endacott & Brooks, 2018). نهایتاً آموزش تاریخ می‌تواند مفاهیم توسعه پایدار (مانند برابری جنسیتی یا صلح جهانی) را در بستر واقعیت‌های تاریخی تبیین کند و دانش‌آموزان را به حامیان فعال این اهداف تبدیل نماید (UNESCO, 2015).

پس آموزش تاریخ به عنوان بستری غنی، امکان درک تحولات اجتماعی، تحلیل انتقادی رویدادها، و تقویت حس تعلق به میراث فرهنگی را فراهم میسازد (Barton & Levstik, 2015). با این حال، چالش اصلی در این حوزه، تبدیل دانش تاریخی به ابزاری برای تقویت ارزش‌های شهروندی و ایجاد تفکر نقادانه است. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که رویکردهای سنتی آموزش تاریخ، اغلب بر حفظ محتوای کتاب‌های درسی متمرکزند و کمتر به ارتباط بین گذشته و مسائل جاری جامعه می‌پردازند (Epstein, 2009). این شکاف، نیاز به بازتعریف روش‌های تدریس تاریخ با تأکید بر پرورش مهارت‌های شهروندی فعال را آشکار می‌سازد.

از این جهت، یکی از مهم‌ترین چالش‌های آموزش تاریخ در تربیت شهروندی، عدم توجه به جنبه‌های کاربردی و عملی این درس است. بسیاری از برنامه‌های درسی تاریخ هنوز به صورت سنتی طراحی شده‌اند و بیشتر بر روی حفظ و تکرار اطلاعات تاریخی تأکید دارند. در این ارتباط، نتایج یافته‌های غیائی و همکاران (Ghiasi et al, 2011) حاکی از آن است که درصد توزیع مؤلفه‌های تفکر انتقادی در محتوای کتاب درسی تاریخ تناسب نداشته است، همچنین میزان توجه به بعد شناختی، حدود سه برابر میزان توجه به بعد عاطفی و بعد عملکردی بوده است. در حالی که تربیت شهروندی نیازمند یادگیری مهارت‌های انتقادی، حل مسئله و تعامل اجتماعی است (Cogan & Morris, 2003). این نقص در طراحی برنامه درسی می‌تواند منجر به ضعف در درک دانش‌آموزان از نقش تاریخ در زندگی معاصر و به دنبال آن، عدم توسعه ارزش‌های شهروندی در آن‌ها گردد. این کاستی، پرسش مهمی را پیش می‌کشد: آموزش تاریخ چگونه می‌تواند به عنوان بستری برای تربیت شهروندی اثربخش عمل کند و چه چالش‌ها و راهکارهایی بر سر این راه وجود دارد؟ در راستای پاسخ به این سوال، پژوهش حاضر با مرور ادبیات موجود، به بررسی چالش‌ها و راهکارهای ممکن برای تلفیق مؤثر تربیت شهروندی در آموزش تاریخ می‌پردازد.

روش

در مقاله حاضر از روش تحقیق کیفی مبتنی بر تحلیل اسناد کتابخانه‌ای استفاده شده است. پژوهشگر بر مبنای اطلاعات کتابخانه‌ای و فیش‌برداری از منابع و مقالات فارسی و انگلیسی، به گردآوری اطلاعات پرداخته است. در این روش پژوهشگر ابتدا موضوع تحقیق خود را به طور دقیق تعریف کند و اهداف اصلی تحقیق را روشن می‌سازد سپس باید منابع مرتبط با موضوع تحقیق خود را شناسایی و انتخاب کند. این منابع می‌توانند شامل کتاب‌ها، مقالات علمی، پایان‌نامه‌ها، گزارش‌ها، اسناد و سایر منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه‌ها و پایگاه‌های داده

علمی باشند. در این پژوهش از پایگاه‌های علمی نظیر تیلور و فرانسیس^۱ و سیج^۲ استفاده شد. پس از شناسایی منابع، پژوهشگر باید اطلاعات مورد نیاز خود را از این منابع استخراج کند که این مرحله شامل مطالعه منابع مختلف و جمع‌آوری داده‌ها، نکات کلیدی، و ایده‌های مرتبط با موضوع تحقیق است سپس داده‌های جمع‌آوری شده مورد مقایسه و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند و از آن‌ها نتیجه‌گیری همراه با تبیین حاصل خواهد شد.

یافته‌ها

آموزش تاریخ، به عنوان یکی از ارکان علوم انسانی، نقشی بی‌بدیل در تربیت شهروندی ایفا می‌کند. این رشته با بررسی تجربیات گذشته بشری، به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مفاهیمی مانند عدالت، آزادی و حقوق بشر را در بستر واقعیات تاریخی درک کنند (Barton & Levstik, 2015). تحلیل رویدادهای تاریخی، نه تنها حس هویت جمعی را تقویت می‌کند، بلکه با آشنا ساختن افراد با فراز و نشیب‌های جوامع مختلف، توانایی نقد ساختارهای موجود و تصویرپردازی از آینده مطلوب را پرورش می‌دهد. به عنوان مثال، مطالعه جنبش‌های مدنی یا تحولات دموکراتیک می‌تواند الهام‌بخش نسل جدید برای دفاع از ارزش‌های شهروندی باشد. با این حال، ارائه آموزش تاریخ به صورت مؤثر و با هدف تربیت شهروندی، دارای چالش‌های متعددی است. این چالش‌ها شامل مواردی از جمله انتخاب محتواهای مناسب، روش‌های تدریس کارآمد، و مدیریت اختلافات فرهنگی و سیاسی در کلاس‌هاست. در ادامه ما به بررسی این چالش‌ها پرداخته و همچنین راهکارهایی را برای بهبود نقش آموزش تاریخ در تربیت شهروندی ارائه دهیم.

چالش‌های اصلی تربیت شهروندی در بستر آموزش تاریخ متعدد هستند و می‌توان آن‌ها را به چند دسته کلی تقسیم بندی کرد. در ادامه به معرفی و بررسی این چالش‌ها پرداخته می‌شود.

عدم تأکید بر تفکر انتقادی و تاریخی: یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در آموزش تاریخ به‌منظور تربیت شهروندی، نبود رویکردی که بر تفکر انتقادی و تاریخی تأکید دارد. بسیاری از برنامه‌های درسی تاریخ هنوز به صورت سنتی طراحی شده‌اند و بیشتر به حفظ و تکرار واقعیت‌ها و تاریخچه‌ها اختصاص دارند، در حالی که تربیت شهروندی نیازمند توسعه مهارت‌های انتقادی، حل مسئله و تعامل اجتماعی است (Seixas & Morton, 2017). بدون اینکه دانش‌آموزان به

1. Taylor & Francis

2. Sage

تحلیل و ارزیابی منابع تاریخی و رویدادها بپردازند، آن‌ها نمی‌توانند به‌عنوان شهروندان فعال و آگاه عمل کنند.

تأثیرات سیاسی و قومی - فرهنگی: تاریخ به‌عنوان یک درس آموزشی، اغلب تحت تأثیر سیاست‌ها و اعتقادات فرهنگی و قومی قرار می‌گیرد. در بسیاری از کشورها، تاریخ به‌صورت یک داستان واحد و غیر قابل تغییر ارائه می‌شود که ممکن است با اعتقادات و آرای گروه‌های مختلف در جامعه در تضاد باشد (Barton & Levstik, 2015). این موضوع می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان به‌جای اینکه به‌عنوان شهروندان فعال، از تاریخ به‌عنوان یک ابزار برای درک و حل مسائل اجتماعی استفاده کنند، به تناقضات و تنش‌های فرهنگی متوسل شوند.

عدم توجه به تنوع دیدگاه‌ها: یکی دیگر از چالش‌های آموزش تاریخ در تربیت شهروندی، عدم توجه به تنوع دیدگاه‌ها و چندوجهی بودن تاریخ است. در بسیاری از نظام‌های آموزشی، تاریخ فقط از یک زاویه نگری (معمولاً دیدگاه غالب یا دولتی) ارائه می‌شود. این موضوع می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان به دنبال یافتن جواب درست باشند، در حالی که تربیت شهروندی نیازمند آشنایی با چندین دیدگاه و تحلیل آن‌هاست (VanSledright, 2018).

ضعف در طراحی برنامه درسی: طراحی برنامه درسی در بسیاری از کشورها هنوز به صورتی است که ارتباط مستقیم بین آموزش تاریخ و تربیت شهروندی را نادیده می‌گیرد. این ضعف در طراحی محتوا و روش‌های تدریس می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان نقش تاریخ در زندگی معاصر را به‌درستی درک نکنند. همچنین، عدم توجه به ارزش‌های دموکراتیک، حقوق بشر و تحمل چندفرهنگی در برنامه‌های درسی تاریخ، این ارتباط را ضعیف‌تر می‌کند (Taguma & Barrera, 2019).

کمبود تجهیزات و منابع آموزشی: یکی دیگر از چالش‌های مهم در آموزش تاریخ برای تربیت شهروندی، کمبود تجهیزات و منابع آموزشی است. در بسیاری از مدارس، استفاده از فناوری‌های نوین، شبکه‌های اجتماعی، و منابع چندرسانه‌ای محدود است. این موضوع می‌تواند به کاهش انگیزه دانش‌آموزان و عدم ارتباط آن‌ها با تاریخ در زندگی روزمره بینجامد (Haydn et al, 2016).

نقص در تربیت معلم: یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در آموزش تاریخ به‌منظور تربیت شهروندی، نقص در تربیت معلم‌هاست. بسیاری از معلمان تاریخ، به‌خصوص در سطوح آموزشی پایه‌ای، به طور کافی با روش‌های تدریس مدرن و رویکردهای تفکر تاریخی آشنایی ندارند. این موضوع می‌تواند باعث شود آن‌ها تنها به‌صورت سنتی و بدون توجه به اهداف تربیت شهروندی، درس تاریخ را تدریس کنند (Laville, 2015). همچنین معلمان تاریخ اغلب فاقد مهارت‌های لازم برای استفاده از روش‌های مشارکتی مانند مناظره، پروژه‌های تحقیقی، یا تاریخ شفاهی

هستند. این ضعف، فرصت‌های پرورش شهروندی نقاد را از بین می‌برد (Voet & Wever, 2017).

تأکید بیش از حد بر رویدادهای گذشته: برنامه‌های درسی تاریخ اغلب به صورتی طراحی شده‌اند که فقط رویدادهای گذشته را تحلیل می‌کنند و ارتباط مستقیم آن‌ها با وضعیت فعلی جامعه را نادیده می‌گیرند. در حالی که تربیت شهروندی نیازمند آموزش‌هایی است که دانش‌آموزان را قادر به فهم زندگی معاصر و نقش خود در آن کند، این نقص می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان از تاریخ به عنوان یک موضوع غیر قابل کاربرد در زندگی روزمره خود نگاه کنند (Crawford, 2016).

عدم توجه به حقوق بشر و ارزش‌های جهانی: یکی دیگر از چالش‌ها، عدم توجه به حقوق بشر و ارزش‌های جهانی در آموزش تاریخ است، که اصولاً این امر به صورت کلی متوجه آموزش در نظام‌های سیاسی توتالیتار می‌باشد. در حالی که تربیت شهروندی نیازمند آموزش ارزش‌هایی مانند تحمل، انصاف، و حقوق بشر است، بسیاری از برنامه‌های درسی تاریخ این ابعاد را نادیده می‌گیرند و تنها به رویدادهای سیاسی و نظامی تأکید می‌کنند. این موضوع می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان به عنوان شهروندان جهانی آماده نباشند (UNESCO, 2017).

محدودیت در استفاده از منابع اولیه: استفاده از منابع اولیه در آموزش تاریخ، یکی از بهترین روش‌ها برای توسعه تفکر انتقادی در دانش‌آموزان است. با این حال، در بسیاری از مدارس، دسترسی به این منابع محدود است و حتی وقتی موجود هستند، معلمان از آن‌ها به صورت مؤثر استفاده نمی‌کنند. این مسئله می‌تواند باعث شود دانش‌آموزان به جای تحلیل و ارزیابی منابع، به حفظ و تکرار اطلاعات بپردازند (Ashby & Lee, 2018).

مقاومت فرهنگی و اجتماعی: در برخی جوامع، آموزش تاریخ به صورتی که شامل ارزش‌های دموکراتیک و حقوق بشر باشد، با مقاومت فرهنگی و اجتماعی روبه‌رو می‌شود. این مقاومت ممکن است به دلیل اختلافات مذهبی، قومی یا سیاسی باشد. به عنوان مثال، در برخی کشورها، تدریس تاریخ با تأکید بر ارزش‌های جهانی ممکن است با اعتقادات سنتی در تضاد باشد، که این موضوع به عنوان یک چالش جدی در تربیت شهروندی ظاهر می‌شود (Grever & Stuurman, 2017). در این ارتباط رابرت پرس (Press, 2017) در کتاب مقاومت مسالمت آمیز^۱، به کشور کنیا اشاره کرده است.

سلطه روایت‌های ملی و یکسان‌ساز: آموزش تاریخ در بسیاری از کشورها به بازتولید روایت‌های ملی یکپارچه‌ساز محدود می‌شود که تنوع فرهنگی و تجربیات گروه‌های حاشیه‌نشین

را نادیده می‌گیرد. این رویکرد، مانع درک دانش‌آموزان از پیچیدگی‌های جامعه چندفرهنگی و تقویت شهروندی جهانی می‌شود (Carretero, 2017).

سوگیری‌های ایدئولوژیک در محتوای درسی: تاریخ‌نگاری رسمی غالباً تحت تأثیر سیاست‌های دولتی و ایدئولوژی‌های حاکم قرار دارد و رویدادها را به شکلی گزینشی ارائه می‌دهد. این امر موجب تحریف واقعیت‌های تاریخی و تضعیف تفکر انتقادی می‌شود (Hawkey, 2019).

فقدان چارچوب نظری برای شهروندی جهانی: آموزش تاریخ عموماً فاقد پیوند واضح با مفاهیم شهروندی جهانی (مانند حقوق بشر یا توسعه پایدار) است. این مسئله، مانع مشارکت دانش‌آموزان در حل چالش‌های فراملی می‌شود (UNESCO, 2015).

این چالش‌ها نشان می‌دهند که بازنگری در اهداف، محتوا، و روش‌های آموزش تاریخ، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای تربیت شهروندانی مسئول و نقاد است. در ادامه، مهم‌ترین راهکارها برای برطرف کردن چالش‌های تربیت شهروندی در بستر آموزش تاریخ بیان شده‌اند:

توسعه تفکر تاریخی و انتقادی: یکی از راهکارهای کلیدی برای برطرف کردن چالش‌های موجود در آموزش تاریخ، استفاده از رویکرد تفکر تاریخی است. این رویکرد به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا به جای حفظ اطلاعات، به تحلیل و ارزیابی منابع تاریخی و رویدادها بپردازند. تفکر تاریخی شامل مهارت‌هایی مانند تعیین اعتبار منابع، درک علت و نتیجه، و فهم چندوجهی بودن تاریخ است (Seixas & Morton, 2017).

طراحی برنامه درسی با تأکید بر حقوق بشر و ارزش‌های جهانی: برنامه درسی باید به گونه‌ای طراحی شود که به طور مستقیم به ارزش‌های دموکراتیک، حقوق بشر، و تحمل چندفرهنگی تأکید کند. این امر می‌تواند با ادغام موضوعات مرتبط با حقوق بشر، پایداری محیط زیست، و تعامل بین‌المللی در دروس تاریخ انجام شود (UNESCO, 2017).

تقویت تربیت معلم‌ها: یکی دیگر از راهکارهای مؤثر، تقویت تربیت معلم‌ها در زمینه آموزش تاریخ است. معلمان باید با روش‌های تدریس مدرن، استفاده از منابع اولیه، و تفکر انتقادی آشنایی کامل داشته باشند. برنامه‌های آموزشی برای تربیت معلم‌ها باید شامل کارگاه‌های عملی و فرصت‌هایی برای اجرای این روش‌ها در کلاس باشد (Laville, 2015).

استفاده از فناوری و منابع چندرسانه‌ای: استفاده از فناوری‌های نوین و منابع چندرسانه‌ای می‌تواند به افزایش انگیزه دانش‌آموزان و بهبود یادگیری تاریخ کمک کند. ابزارهایی مانند شبکه‌های اجتماعی، فیلم‌های تاریخی، و بازی‌های آموزشی می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا به صورت همه‌جانبه‌تری با تاریخ آشنا شوند (VanSledright, 2018).

استفاده از رویکردهای تلفیقی: برای برطرف کردن چالش تنوع دیدگاه‌ها، باید از رویکردهای تلفیقی و چندوجهی در آموزش تاریخ استفاده شود. این به معنای این است که دانش‌آموزان باید با دیدگاه‌های مختلف گروه‌های اجتماعی، فرهنگی و قومی آشنا شوند. این روش می‌تواند به توسعه تحمل و درک متقابل کمک کند (Grever & Stuurman, 2017).

تشویق به تعامل فعال دانش‌آموزان: راهکار دیگری که می‌تواند به تربیت شهروندی کمک کند، تعامل فعال دانش‌آموزان در کلاس است. روش‌هایی مانند گروه‌بندی، بحث و گفتگو، و پروژه‌های تحقیقاتی می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا به صورت مستقل به مسائل تاریخی نگاه کنند و نظرات خود را بیان کنند (Crawford, 2016).

مدیریت مقاومت فرهنگی و اجتماعی: برای مدیریت مقاومت فرهنگی و اجتماعی، باید با گروه‌های مختلف جامعه همکاری کرد و آن‌ها را در فرایند طراحی برنامه‌ریزی آموزشی مشارکت داد. این کار می‌تواند باعث شود برنامه‌ها به صورتی طراحی شوند که هم ارزش‌های محلی و هم ارزش‌های جهانی را در نظر بگیرند (Ashby & Lee, 2018).

ادغام مفاهیم شهروندی جهانی در برنامه‌های درسی: آموزش تاریخ باید مفاهیمی مانند حقوق بشر، توسعه پایدار، و صلح جهانی را پوشش دهد. برای مثال، مطالعه جنبش‌های ضد آپارتاید در آفریقای جنوبی می‌تواند به بحث درباره مبارزات معاصر برای عدالت نژادی مرتبط شود. این رویکرد، دانش‌آموزان را برای مشارکت در حل چالش‌های فراملی آماده می‌کند (UNESCO, 2015).

استفاده از روش‌های یادگیری مشارکتی: پروژه‌های گروهی مانند بازسازی رویدادهای تاریخی یا مصاحبه با بازماندگان جنگ، دانش‌آموزان را به طور عملی با پیچیدگی‌های تاریخ درگیر می‌کند. این روش‌ها نه تنها تفکر انتقادی، بلکه مهارت‌های کار تیمی و همدلی را پرورش می‌دهند (Endacott & Brooks, 2018).

ارتباط تاریخ با مسائل جاری: برنامه‌های درسی باید پیوند روشنی بین گذشته و حال ایجاد کنند. مثلاً، آموزش تاریخ استعمار می‌تواند به بحث درباره نو استعمار در جهان امروز منجر شود. این رویکرد، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا ریشه‌های مسائل پیچیده‌ای مانند نابرابری اقتصادی یا مهاجرت اجباری را درک کنند (Breakstone et al, 2021).

آموزش روش‌های تدریس فعال به معلمان: معلمان نیازمند آموزش روش‌هایی مانند پژوهش تاریخی، مناظره، و تاریخ شفاهی هستند. برای نمونه، در روش پژوهش تاریخی، دانش‌آموزان با تحلیل اسناد اولیه، خود به کشف روایت‌های مختلف می‌پردازند. کارگاه‌های آموزشی می‌توانند معلمان را با ابزارهای تدریس مشارکتی آشنا کنند تا کلاس‌های تاریخ از حالت منفعل خارج شود (Voet & Wever, 2017).

این راهکارها، تنها در صورتی اثربخش خواهند بود که با همکاری نهادهای آموزشی، معلمان، خانواده‌ها، و سیاست‌گذاران اجرایی شوند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که ترکیب این راهکارها می‌تواند آموزش تاریخ را از حاشیه به مرکز فرایند تربیت شهروندی منتقل کند.

بحث و نتیجه‌گیری

تربیت شهروندی از طریق آموزش تاریخ، نه تنها به انتقال دانش گذشته محدود می‌شود، بلکه دانش‌آموزان را به فعالان اجتماعی آگاه، منتقدان مسئول، و حل‌کنندگان خلاق مسائل تبدیل می‌کند. این ضرورت‌ها در دنیای امروز، که با چالش‌های پیچیده‌ای مانند قطبی‌سازی سیاسی و بحران‌های زیست‌محیطی روبه‌روست، بیش از هر زمان دیگری حیاتی هستند. بررسی انجام‌شده در این مقاله نشان می‌دهد که آموزش تاریخ نقش کلیدی در تربیت شهروندی دارد و می‌تواند به عنوان ابزاری مؤثر برای توسعه مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی، و مشارکت مدنی دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد. با این حال، چالش‌های متعددی مانند ضعف در روش‌های تدریس، تأکید بیش از حد بر حفظ اطلاعات تاریخی، عدم ارتباط تاریخ با مسائل معاصر، و کمبود منابع آموزشی، مانع از تحقق کامل این هدف می‌شوند. چالش‌های اصلی شامل عدم تأکید بر تفکر انتقادی، تأثیرات سیاسی و قومی - فرهنگی، ضعف در طراحی برنامه‌ریزی آموزشی، کمبود تجهیزات و منابع آموزشی، نقص در تربیت معلمان، و فقدان چارچوب نظری برای شهروندی جهانی است. این چالش‌ها نشان می‌دهند که به‌منظور تحقق اهداف تربیت شهروندی، نیازمند تغییرات عمیق در ساختار و محتوای آموزش تاریخ هستیم.

راهکارهایی که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، شامل توسعه تفکر تاریخی و انتقادی، طراحی برنامه درسی با تأکید بر حقوق بشر و ارزش‌های جهانی، تقویت تربیت معلمان، استفاده از فناوری و منابع چندرسانه‌ای، ادغام رویکردهای چندوجهی، و تشویق به تعامل فعال دانش‌آموزان است. این راهکارها می‌توانند به تقویت ارتباط بین آموزش تاریخ و تربیت شهروندی کمک کنند و دانش‌آموزان را به شهروندانی آگاه، مسئول، و فعال تبدیل کنند. به نظر می‌رسد که برای تحقق اهداف تربیت شهروندی در بستر آموزش تاریخ، نیازمند یک تغییر جدی در رویکرد آموزشی هستیم. این تغییر نیازمند همکاری بین نهادهای آموزشی، معلمان، خانواده‌ها، و سیاست‌گذاران است. آموزش تاریخ باید از حاشیه به مرکز فرایند تربیت شهروندی منتقل شود و از روش‌های مدرن و مشارکتی استفاده کند. با این کار، دانش‌آموزان قادر خواهند بود تا تاریخ را به‌عنوان یک ابزار برای درک و حل مسائل اجتماعی و جهانی درک کنند و به‌عنوان شهروندانی فعال و مسئول در جامعه معاصر عمل کنند.

در نهایت، تربیت شهروندی در بستر آموزش تاریخ نه تنها به توسعه ارزش‌های اجتماعی و سیاسی کمک می‌کند، بلکه به پرورش فردی که قادر به مشارکت در فرایندهای دموکراتیک و دفاع از ارزش‌های دموکراتیک است، کمک می‌کند. بنابراین، بازنگری در اهداف، محتوا، و روش‌های آموزش تاریخ، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر برای تربیت شهروندانی مسئول و نقاد است. با اجرای این راهکارها، می‌توان امیدوار بود که آموزش تاریخ نقشی بی‌نظیر در تربیت شهروندی ایفا کند و به جامعه‌ای که اعضای آن با ارزش‌های انسانی و دموکراتیک آشنایی دارند، کمک کند. در ادامه پیشنهاد‌های کاربردی برای بهبود نقش آموزش تاریخ در تربیت شهروندی ارائه می‌شود.

۱. استفاده از فناوری و منابع دیجیتال

- پیشنهاد: استفاده از نرم‌افزارهای تعاملی، شبکه‌های اجتماعی، و بازی‌های آموزشی مرتبط با تاریخ می‌تواند انگیزه دانش‌آموزان را افزایش دهد. برای مثال، استفاده از نرم‌افزارهایی مانند "TimelineJS" برای ساخت خط زمانی تعاملی رویدادها یا بازی‌های تاریخی مانند "Civilization" که دانش‌آموزان را به فرایندهای تاریخی درگیر می‌کند.
- نکته عملی: معلمان می‌توانند به دانش‌آموزان وظیفه بدهند که یک رویداد تاریخی را با استفاده از تصاویر، فیلم‌ها، و متن‌ها در قالب یک پروژه دیجیتالی تهیه کنند.

۲. اجرای پروژه‌های تحقیقاتی محلی

- پیشنهاد: دانش‌آموزان می‌توانند به مطالعه تاریخ محلی خود پرداخته و با مصاحبه با افراد قدیمی، مطالعه مدارک محلی، یا بازدید از موزه‌ها و نقاط تاریخی، تجربه‌های واقعی تاریخ را به دست آورند.
- نکته عملی: معلم می‌تواند یک پروژه تحقیقی طراحی کند که دانش‌آموزان در آن به بررسی تاریخ شهر یا منطقه خود بپردازند و نتایج خود را به صورت گزارش یا ارائه توضیحاتی در کلاس ارائه دهند.
- ۳. تشویق به تفکر انتقادی

- پیشنهاد: معلمان می‌توانند دانش‌آموزان را به مقایسه منابع مختلف درباره یک رویداد تاریخی تشویق کنند. این کار به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا بفهمند چگونه روایت‌های مختلفی درباره همان موضوع وجود دارد.
- نکته عملی: در کلاس، یک رویداد تاریخی از دو منبع متفاوت (مانند یک منبع غربی و یک منبع شرقی) ارائه شود و دانش‌آموزان باید تفاوت‌های موجود بین دو منبع را تحلیل کنند.

۴. برگزاری جلسات بحث و گفتگو

- پیشنهاد: برگزاری جلسات بحث و گفتگو در کلاس می‌تواند به توسعه مهارت‌های ارتباطی و حل مسئله در دانش‌آموزان کمک کند. در این جلسات، موضوعات تاریخی مورد بحث قرار می‌گیرد و دانش‌آموزان فرصت دارند نظرات خود را بیان کنند.
- نکته عملی: معلم می‌تواند یک موضوع جدال‌برانگیز (مانند عواقب جنگ‌ها یا نقش زنان در تاریخ) را انتخاب کرده و دانش‌آموزان را به گروه‌های کوچک تقسیم کند تا هر گروه از دیدگاه خاصی دفاع کند.
- ۵. تنظیم مسابقات تاریخی
- پیشنهاد: برگزاری مسابقات تاریخی می‌تواند به افزایش انگیزه دانش‌آموزان کمک کند. این مسابقات می‌توانند شامل پرسش‌وپاسخ، بازسازی رویدادها، یا حتی تولید فیلم‌های کوتاه درباره رویدادهای تاریخی باشند.
- نکته عملی: مسابقه‌ای برگزار شود که در آن دانش‌آموزان باید یک رویداد تاریخی را به صورت صحنه‌ای بازسازی کنند و در کلاس اجرا کنند.
- ۶. ایجاد شبکه‌های همکاری بین مدارس
- پیشنهاد: مدارس می‌توانند با یکدیگر همکاری کرده و برنامه‌های مشترکی را برای آموزش تاریخ طراحی کنند. این همکاری می‌تواند شامل مسابقات، کارگاه‌ها، یا حتی همکاری در امر تدریس باشد.
- نکته عملی: مدارس می‌توانند یک کارگاه مشترک برگزار کنند که در آن معلمان و دانش‌آموزان از چندین مدرسه به اشتراک‌گذاری تجارب و روش‌های آموزشی خود بپردازند.
- ۷. استفاده از منابع اولیه
- پیشنهاد: دانش‌آموزان باید به استفاده از منابع اولیه (مانند نامه‌ها، مجلات قدیمی، یا تصاویر تاریخی) تشویق شوند. این کار به آن‌ها کمک می‌کند تا تفکر انتقادی خود را توسعه دهند.
- نکته عملی: معلم می‌تواند یک مجموعه از منابع اولیه را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهد و آن‌ها را به تحلیل و مقایسه این منابع تشویق کند.
- ۸. برنامه‌ریزی مطالعات میدانی
- پیشنهاد: بازدید از موزه‌ها، مکان‌های تاریخی، و یادبودها می‌تواند تجربه‌های واقعی تاریخ را برای دانش‌آموزان فراهم کند.
- نکته عملی: معلم می‌تواند یک برنامه مطالعات میدانی طراحی کند که دانش‌آموزان به بازدید از یک مکان تاریخی بروند و بعد از بازگشت، نظرات خود را در مورد آن بیان کنند.

۹. استفاده از روش‌های تدریس مشارکتی
- پیشنهاد: معلمان می‌توانند از روش‌های تدریس مشارکتی مانند مناظره، تاریخ شفاهی، و پروژه‌های تحقیقی استفاده کنند. این روش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا به صورت فعال در فرایند یادگیری شرکت کنند.
 - نکته عملی: معلم می‌تواند یک مناظره در کلاس برگزار کند که در آن دانش‌آموزان باید از دیدگاه‌های مختلف درباره یک موضوع تاریخی دفاع کنند.
- ۱۰- ادغام حقوق بشر و ارزش‌های جهانی
- پیشنهاد: آموزش تاریخ باید با ارزش‌های جهانی مانند حقوق بشر، تحمل، و صلح جهانی ادغام شود. این کار می‌تواند با مطالعه جنبش‌های تاریخی مرتبط با این ارزش‌ها انجام شود.
 - نکته عملی: معلم می‌تواند یک واحد درسی طراحی کند که به مطالعه جنبش‌های حقوق مدنی در آمریکا یا مبارزات ضد آپارتاید در آفریقای جنوبی اختصاص داشته باشد. با اجرای این پیشنهادها، می‌توان آموزش تاریخ را به یک ابزار مؤثر برای تربیت شهروندی تبدیل کرد و دانش‌آموزان را به شهروندانی آگاه، مسئول، و فعال تبدیل نمود.

مشارکت نویسندگان

در نگارش مقاله حاضر نویسنده مسئول ۴۰ درصد و نویسنده دوم و سوم هر کدام ۳۰ درصد مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است.

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

REFERENCE

- Akhtar, S. (2008). The implementation of education for citizenship in Scotland: recommendation of approaches for effective practice. *Improving Schools*, 11(1), 33-48. <https://doi.org/10.1177/1365480207086752>
- Ashby, R., & Lee, P. (2018). *Children's Concepts of Evidence and Proof*. Routledge.
- Banks, J. A. (2017). *Citizenship Education and Global Migration: Implications for Theory, Research, and Teaching*. <https://www.torrossa.com/en/resources/an/5328006>
- Barton, K. C., & Levstik, L. S. (2015). *Teaching History for the Common Good*. Routledge.
- Bennett, L. B., Aguayo, R. S., & Field, Sh. L. (2016). At Home in the World: Supporting Children in Human Rights, Global Citizenship, and Digital Citizenship. *Childhood Education*, 92(3), 189-199. Available online at: <http://dx.doi.org/10.1080/00094056.2016.1180892>
- Breakstone, J., et al. (2021). *Why We Need a New Approach to Teaching Digital Literacy*.
- Carlson, M., Kanci, T. (2016). The nationalised and gendered citizen in a global world – examples from textbooks, policy and steering documents in Turkey and Sweden. *Gender and Education*, 29(3), 313-331. Available online at: <http://dx.doi.org/10.1080/09540253.2016.1143917>
- Carretero, M. (2017). *Teaching History Master Narratives: Fostering National Identities*. Palgrave Macmillan.
- Cogan, J., & Morris, P. (2003). Citizenship Education in Schools: A Review of the Literature. *Journal of Curriculum Studies*.
- Collins, M. (2008). *Global Citizenship for Young Children*. London, SAGE Publications Ltd.
- Crawford, K. (2016). *Teaching History in a Global Era*. Palgrave Macmillan.
- Endacott, J. L., & Brooks, S. (2018). *Historical Empathy: Perspectives and Responding to the Past*.
- Epstein, T. (2009). *Interpreting national history: Race, identity, and pedagogy in classrooms and communities*. Routledge.
- Ghiasi, P., Fani, H., Abazari, Z., & Khajehzadeh, R. (2011). A Content Analysis of Iran's High School Textbook of Contemporary History Regarding Critical Thinking. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 2(8), 195-212. [In Persian].
- Grever, M., & Stuurman, S. (2017). *Breaking the Silence: An Introduction to Global History*. Bloomsbury Academic.
- Haydn, T., Arthur, J., & Hunt, M. (2016). *Learning to Teach History in the Secondary School: A Companion to School Experience*. Routledge.

- Howard, M. M. (2006). Comparative citizenship: An agenda for cross-national research. *Perspectives on Politics*, 4(3), 443-455. <https://doi.org/10.1017/S1537592706060294>
- Laville, C. (2015). *History Education and the Construction of National Identities*. Routledge.
- Patterson, N., Doppen, F., & Misco, T. (2012). Beyond personally responsible: A study of teacher conceptualizations of citizenship education. *Education, Citizenship and Social Justice*, 7(2), 191-206. <http://dx.doi.org/10.1177/1746197912440856>
- Press, R. M. (2017). *Peaceful resistance: Advancing human rights and democratic freedoms*. Routledge.
- Seixas, P., & Morton, T. (2017). *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Nelson Education.
- Sim, J. B. Y., Chua, Sh., & Krishnasamy, M. (2017). Riding the citizenship wagon: Citizenship conceptions of social studies teachers in Singapore. *Teaching and Teacher Education*, 63, 92-102. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2016.12.002>
- Taguma, M., & Barrera, M. (2019). OECD future of education and skills 2030: Curriculum analysis. https://www.oecd.org/education/2030-project/teachingandlearning/learning/skills/Skills_for_2030.Pdf.
- UNESCO. (2017). *Global Citizenship Education: Preparing Learners for the Challenges of the 21st Century*. UNESCO Publishing.
- UNESCO. (2015). *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*.
- VanSledright, B. (2018). *In Search of America's Past: Learning to Read History in Elementary School*. Teachers College Press.
- Veugelers, W. (2011). Theory and Practice of Citizenship Education. The Case of Policy, Science and Education in the Netherlands. *Conference of ECER 2011, Urban Education*, 209-224. http://www.Revistaeducacion.educacion.es/re2011/re2011_10.pdf
- Voet, M., & Wever, B. D. (2017). History teachers' knowledge of inquiry methods: An analysis of cognitive processes used during a historical inquiry. *Journal of Teacher Education*, 68(3), 312-329.
- Wineburg, S., & McGrew, S. (2016). *Evaluating information: The cornerstone of civic online reasoning*.